

TRI SCENARIJA ZA KOSOVSKO REŠENJE: GRČKA PERSPEKTIVA

Iako su pregovori o zaključivanju pravno-obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije jedva započeli, lokalni i međunarodni donosioci odluka su jasno izrazili svoje poglede. Može se reći da bi pregovori mogli da vode jednom od sledeća tri politička ishoda: a) Status quo će prevladati i rešenje sukoba će biti odloženo, b) Biće postignut sporazum koji će uključivati neku vrstu promene granica, i c) Dve zemlje će normalizovati odnose unutar okvira određenog Briselskim sporazumom. Ova studija ispituje bezbednosne implikacije svakog od ovih scenarija (putem „SWOT” analize), fokusirajući se prevashodno na Grčku, a i šire, na ceo Balkan.

1) Očuvanje statusa quo

Scenario bez dogovora je veoma izvestan ishod. Iako se može posmatrati kao neuspeh konkretnih politika, on može predstavljati prihvatljivu drugu najbolju opciju za obe strane, prihvatljiviju od dogovora kojim bi dali veće ustupke od onih koje su zapravo spremni da učine.

Prednosti

Atina se ne zalaže za status quo u Kosovskom pitanju. Do one mere do koje Grčka želi da razvija odnose sa Kosovom, a da ne načini štetu svojim tradicionalno bliskim vezama sa Srbijom, prolongiranje kosovskog sukoba produžava negativno okruženje za vođenje grčke spoljne politike. Ipak, Grčka može preferirati status quo u odnosu na sporazum koji bi bio pun opasnosti po njene interese i regionalnu bezbednost. Odlaganje dogovora o Kosovu nudi neku vrstu predvidljivosti u severnom spoljnom okruženju Grčke. Grčka tradicionalno sa zabrinutošću gleda na svaku radikalnu promenu na Balkanu zahvaljujući svom osećaju ranjivosti na svojim severnim granicama, odakle je poslednji put napadnuta, u Drugom svetskom ratu. Osim toga, Atina je do sada uspevala da sa izvesnim uspehom vrši balansiranje između Beograda i Prištine. Iako Grčka nije priznala kosovsku državnost, ona je otvorila Kancelariju za vezu u Prištini, kao što je i prihvatila zahtev Prištine da Kosovo uspostavi Kancelariju za ekonomske i trgovinske odnose u Atini (Grčko ministarstvo spoljnih poslova, n.d.). Grčka je takođe priznala kosovske putne isprave i registarske tablice (Armakolas, 2017:31). Dodatno, Grčka je podržala članstvo Kosova u nekoliko međunarodnih organizacija. Prema tome, Grčka je naučila kako da igra ulogu „mekog nepriznavaoca”. Na kraju krajeva, odlaganje sporazuma o Kosovu bi moglo da implicira traganje za pogodnijim međunarodnim kontekstom, kao što bi bio onaj u kome EU ne bi više bila prezauzeta drugim hitnijim pitanjima (na primer Bregzit, itd.) i u kome je u Vašingtonu izabrana neka američka administracija koja sledi predvidljiviju strategiju.

Mogućnosti

Najveća prednost odlaganja rešenja pitanja Kosova je da će regionalni akteri imati mogućnost da razreše druga preostala pitanja ne strahujući da će razvoj situacije na Kosovu služiti

kao opasan presedan. Ovo ne znači da bi pitanje Kosova trebalo rešiti onda kada su obavljani svi drugi poslovi u regionu. To pre ukazuje na to da ako sporazum o Kosovu bude odskakao od evropskih normi, da će ovako imati najmanji mogući domino efekat na region.

U odnosu na kiparsko pitanje, odlaganje rešenja Kosovskog spora će pružiti izvesno vreme Grčkim i Turskim Kipranima da načine novi pokušaj da postignu sporazum o podeli vlasti. Iako je odluka Međunarodnog suda pravde (ICJ, 2010:449) o deklaraciji nezavisnosti Kosova izričito načinio razliku između kosovskog i kiparskog slučaja, Grčki Kiprani ostaju zabrinuti razvojem događaja na Kosovu.

Što se tiče spora oko imena između Atine i Skoplja, implementacija Prespanskog sporazuma ne bi bila destabilizovana rešenjem pitanja Kosova koje bi moglo da promeni računicu Albanaca u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji (BJRM). Štaviše, stabilnost BJRM je bila od ogromnog značaja za bezbednosnu politiku Grčke, čak i kada je vladao veliki animozitet između Atine i Skoplja. Iz tog razloga, što više budu napredovale evro-atlantske integracije BJRM posle sklapanja Prespanskog sporazuma, to će više državnost BJRM biti učvršćena, a Skoplje će manje biti negativno pogođeno sporazumom o Kosovu.

Odlaganje kosovskog sporazuma može takođe biti korisno za pregovore koji se trenutno odvijaju između Grčke i Albanije u vezi sa razrešavanjem svih otvorenih pitanja između dve zemlje. Nije u pitanju samo to što će ovi razgovori biti zaštićeni od uticaja nekog nepredvidivog spoljnog faktora, koji može imati uticaja na razmišljanje donosilaca odluka u Albaniji. Neki grčki analitičari takođe smatraju da u ovim pregovorima Atina čak može koristiti odlaganje priznanja Kosova kao „kec iz rukava” kako bi pribavila više ustupaka od Tirane. Koliko svemu što znamo, Grčka nije koristila ovu kartu u bilateralnim razgovorima sa Albanijom i, generalno, grčko-kosovski odnosi su izolovani od uspona i padova u odnosima Atine i Tirane.

Konačno, ako bi Srbija i Kosovo usredsredili svoje napore na ispunjenje svih drugih Kopenhaških kriterijuma, bilo bi lakše za obe strane da postignu sporazum u nekoj kasnijoj fazi, kada bi priključenje EU bilo na vidiku i kada bi politička cena kompromisa mogla da bude ublažena nagradom u vidu članstva u EU. Međutim, prilika za ovako nešto bi pretpostavljala da su rukovodstva u Beogradu i Prištini reformski orijentisana. Prema svim pokazateljima, ovo je mogućnost na kojoj se trenutno ne radi.

Slabosti

Iako pitanje Kosova nije prioritet Grčke, Atina shvata da preuzima određenu političku cenu od održavanje statusa quo. Grčko balansiranje između Beograda i Prištine nije uvek jednostavno. Srbija neprestano sumnja da Grčka može u svakom trenutku povući svoju politiku nepriznavanja i zato je pitanje Kosova uvek bilo izvor nelagodnosti u odnosima Atine i Beograda. Slično tome, politika nepriznavanja sprečava pun razvoj grčko-kosovskih odnosa. Grčki izvoz na Kosovo je 2017. godine iznosio 43,5 miliona evra, dok je vrednost uvoza bila samo 1,2 miliona evra (Panagiotou and Tzifakis, 2019). Štaviše, sposobnost Grčke da preuzme inicijativu u regionu će

biti ograničena sve dok zemlja pripada grupi „nepriznavalaca”. Povremeno je Atina takođe bila pod blagim pritiskom Evropskog parlamenta i nekih zemalja „priznavalaca” da preispita svoje stanovište po pitanju Kosova.

Opasnosti

Produžavanje statusa quo sa sobom nosi nezanemarljive opasnosti. Imajući u vidu da je EU okvalifikovala normalizaciju odnosa između Srbije i Kosova kao uslov za priključenje EU za obe zemlje, proces njihovih EU integracija će biti zaustavljen. Takav razvoj može pojačati zamor od proširenja i u Srbiji i na Kosovu. Prekid procesa proširenja u obema zemljama će izbrisati najvažniji spoljni uticaj na implementacijom političkih reformi i pojačanje izgleda da se proces nazadovanja demokratije u regionu učvrsti. Štaviše, sve dok nema rešenja za ovaj spor, neće biti poražene maksimalističke pozicije izražene u obe zemlje. Nacionalizam će nastaviti da predstavlja središnje političko stanovište, natkriljujući svaku raspravu o stvarnim društveno-ekonomskim problemima naroda na Balkanu.

Odlaganje rešenja sukoba može takođe podrazumevati da Kosovo neće postati član ključnih međunarodnih organizacija koje se bore protiv ozbiljnog i organizovanog kriminala. Sever Kosova takođe neće biti potpuno i delotvorno integrisan u institucije vladavine prava niti Kosova niti Srbije. Kao rezultat, organizovani kriminal će nastaviti da cveta na Kosovu (posebno na Severu), predstavljajući pretnju celom regionu (European Commission, 2018:37).

Veoma je važno istaći da neizvesnost i frustracija zbog odsustva rešenja konflikta može dovesti do izbijanja nasilja na Kosovu predvođenog grupama ili pojedincima na obe strane koji mogu želeti da stvore situacije svršenog čina za ispunjenje svojih ciljeva. Takođe postoji opasnost od izbijanja etničkih tenzija na Jugu Srbije usled činjenice da je rasprava o razmeni teritorija stvorila izvesna očekivanja u oblastima u kojima su Albanci većina. Konačno, odlaganje rešenja sukoba može podrazumevati gubitak zamaha (u pregovorima). Ne bi trebalo da isključimo mogućnosti pojavljivanja rukovodstava u bilo kojoj od dve zemlje koje bi moglo biti manje sklono udovoljavanjima drugoj strani.

2) Sporazum o promeni granica

Iako lideri Srbije i Kosova nisu izneli nikakav konkretan predlog, shvatamo da se dominantan scenario promene granica tiče prenosa Severa Kosova Srbiji u zamenu za pristanak Beograda da normalizuje bilateralne odnose. Prema Tačiju, taj isti scenario rešenja za konflikt dodatno podrazumeva prenos opština sa albanskom većinom u Preševskoj dolini Kosovu. Iz obzira prema prostoru u ovoj studiji, ne uzimamo u obzir različite varijacije ovog scenarija i analiziramo bezbednosne implikacije razmene teritorija između Srbije i Kosova.

Prednosti

Najveća prednost ovakvog dogovora je da njega pokreću politička rukovodstva ove dve zemlje. Kao takav, on izgleda kao rešenje koje je moguće postići i kao rešenje koje nagoveštava završetak zamrznutog konflikta „nulte-sume” što je nešto u čemu su svi prethodni međunarodni naponi doživeli neuspeh. Štaviše, ovakav dogovor ima dobre šanse da dobije međunarodno odobrenje pošto Sjedinjene Države, Rusija i institucije EU nisu kategorično protiv njega. Zagovornici razmene teritorija takođe primećuju da ona nije u suprotnosti sa međunarodnim pravom. Iako Helsinški završni akt utvrđuje nepovredivost granica, on ne zabranjuje mirne i dobrovoljne promene granica.

Dalje, razmena teritorija će preventivno neutralizovati potencijalni izvor regionalne nestabilnosti, koji bi proizilazio iz procesa integracije oblasti severno od Ibra sa srpskom većinom u državne strukture Kosova. U toj oblasti, Priština se pažljivo uzdržavala od preuzimanja pune kontrole, dok je Beograd uspostavio paralelne institucije. Srbima na Severu Kosova je ostavljeno da veruju da oni neće doći pod državnu jurisdikciju Kosova i proces njihove integracije u kosovske strukture može proizvesti tenzije.

Iz perspektive Grčke, dogovor o Kosovskom pitanju će označiti uklanjanje problema koji je otežavao njenu sopstvenu spoljnu politiku. U tom pogledu, premijer Grčke, Aleksis Cipras, ustanovio je sredinom septembra da „ako postoji sporazum između vlade Srbije i kosovske strane koji će ponuditi perspektivu rešenja [sukoba], mi nećemo imati razloga da to ne pozdravimo” (*Kathimerini*, 2018). Grčka, zasigurno, nije zagovarač promene granica. Razmena teritorija nije vrsta rešenja koju je sama grčka diplomatija mogla predložiti. Međutim, Atina shvata da ne može uticati na ishod pregovora Beograda i Prištine i pragmatično usmerava svoju pažnju ka bezbednosnim implikacijama takvog rešenja. Ako bi moglo biti sprečeno da scenario razmene teritorija na Kosovu stvori opasan presedan, to bi eliminisalo sivu zonu na Balkanu. Prema tome, izgleda da se Grčka pomirila sa scenarijom promene granica ((Hellenic Ministry of Foreign Affairs, 2018).

Mogućnosti

Rešenje Kosovskog spora će ponuditi Grčkoj priliku da u potpunosti razvije svoje odnose sa obema zemljama. U trenutku u kome su odnosi Srbije i Turske suštinski unapređeni, grčko-srpski odnosi će biti oslobođeni od jedinog pitanja koje izaziva nelagodnost za obe strane. Što se tiče odnosa Atine i Prištine, grčko priznanje kosovske državnosti će dozvoliti puni razvoj bilateralnih ekonomskih odnosa, koji su danas na veoma niskom nivou.

Normalizacija odnosa Srbije i Kosova će otvoriti put ka napretku u priključenju Evropskoj uniji za obe strane. Štaviše, pošto bi razrešili svoj bilateralni spor, Beograd i Priština će biti u stanju da usredsrede svoje napore ka priključenju EU na reforme. Isto tako, EU će procenu pristupnog puta Srbije i Kosova okrenuti prema nazadovanju demokratije i nedostacima u vladavini prava. Razrešenje Kosovskog spora će takođe oslabiti ruski uticaj u Srbiji. Mnogi donosioci odluka danas

smatraju Rusiju saboterom svih zapadnih inicijativa i mirovnih procesa u regionu, od Dejtonskog ugovora do Prespanskog sporazuma. U tom smislu, tvrdi se, kada Srbija jednom prestane da bude zavisna od ruskog veta na članstvo Kosova u UN, Beograd će se bolje usaglašavati sa spoljnopolitičkim odlukama EU, u priličnoj meri onako kako to čine i druge zemlje koje žele da pristupe EU.

Konačno, rešenje Kosovskog pitanja (kada se doda rešenju Makedonskog pitanja) će dozvoliti međunarodnoj zajednici da koncentriše svoje napore na poslednje preostalo pitanje u regionu, zaglubljenost u Bosni i Hercegovini.

Slabosti

Razmena teritorija između dve zemlje prema demografskom profilu različitih oblasti označava veliku devijaciju u odnosu na prethodne mirovne napore u regionu, koji su se ticali ideje uspostavljanja multietničkih društava. U Kosovskom pitanju razrešenje sukoba neće biti povezano sa zaštitom ljudskih prava. To će označiti poraz svih napora da se promoviše etničko pomirenje i korak unazad u pokušajima da se izgrade demokratska inkluzivna društva. Umesto traženja načina da se etničke manjine osnaže i zaštite, poruka će biti da bi bilo bolje da one žive sa prave strane granice. U mnogim aspektima, ovakav scenario predstavlja jedno *a posteriori* opravdanje politika etničkih čišćenja koje su vršene tokom devedesetih (Philips, 2018) .

Razmena teritorija je takođe rešenje koje ide protiv središnjih evropskih vrednosti i normi. EU integracija se zasniva na poštovanju i zaštiti etničke i nacionalne različitosti. Članstvo u EU, uslovljeno ispunjenjem Kopenhaških kriterijuma, izričito pretpostavlja zaštitu manjinskih prava. U tom pogledu, tretiranje etničke heterogenosti kao problem po sebi je duboko anti-evropski pogled na rešavanje sukoba, koji podseća na međuratnu diplomatiju. Zaista je čudno da su donosioci odluka u EU, kao što su Johanes Han i Federika Mogerini, čak povećali šanse za ovakav scenario ne isključujući ga u načelu.

Konačno, scenario razmene teritorija, kao recept za rešenje albansko-srpskih problema, uzaludan je posao jer ne postoji način da se povuče linija preko mape koja će savršeno razdvojiti dva naroda. Ipak, što je što je broj pripadnika manjine koja živi u ovim zemljama niži, slabiji će biti i njihov legitiman zahtev za kolektivnim pravima. Prema tome, albanska i srpska manjina koja ostane iza granice bi verovatno bila u gorem položaju posle razmene teritorija.

Opasnosti

Grčko odobravanje rešenja sa promenama granice se zasniva na pretpostavci da ovaj dogovor neće uspostaviti presedan. Međutim, ova pretpostavka je na nestabilnim nogama. Dok strane u sporazumu mogu voditi velikog računa o njegovim pravnim posledicama, oni ne mogu imati kontrolu nad političkim Države rutinski pokušavaju da nametnu svoje interpretacije međunarodnih sporazuma, one koje najviše odgovaraju njihovim interesima. Revizionističke sile mogu iskoristiti kosovski sporazum kako bi opravdale svoje napore da dovedu u pitanje

međunarodne granice. Na primer, Rusija će vrlo verovatno koristiti presedan ovakvog sporazuma da ojača svoje argumente za legitimizaciju svojih aneksija u Gruziji i Ukrajini. Turska će biti ohrabrena da nastavi sa dovođenjem u pitanje današnje relevantnosti Lozanskog ugovora iz 1923. godine, kojim su određene granice Turske sa nekoliko njenih suseda. Takav razvoj događaja će biti posebno problematičan za bezbednosnu politiku Grčke.

Na Balkanu, izmena granica će ojačati glasove nacionalista koji još nisu prihvatili regionalni teritorijalni status quo. I zaista, tri bivša Visoka predstavnika za Bosnu i Hercegovinu su poslali otvoreno zajedničko pismo Federiki Moggerini i ministarstvima spoljnih poslova država članica EU, nagovarajući ih da ozbiljno uzmu u obzir situaciju u Bosni i usprotive se dogovoru o promeni granica (Bildt, Ashdown, and Schwarz-Schilling, 2018). Isto tako, albanski i kosovski nacionalisti se mogu osetiti ohrabrenima da nastave dalje sa idejom „Velike Albanije”. U tom slučaju, ne može se isključiti mogućnost da BJRM, kao zemlja u kojoj etnički Albanci predstavljaju četvrtinu stanovništva, takođe bude destabilizovana. Prema tome, dogovor o promeni granica (čak i ako je na dobrovoljnoj bazi), bi mogao da ima lančani uticaj u regionu koji bi mogao da rezultuje izbijanjem etničkih tenzija (Rossi, 2018).

Scenario razmene teritorija bi takođe mogao negativno da utiče na Kiparsko pitanje. On može biti shvaćen kao opcija koja legitimizuje ideju stvaranja monoetničkih država i može biti u suprotnosti sa diplomatskim naporima za reunifikacijom ostrva. Grčki Kiprani (a šire gledano i sama Grčka) definisali su *de jure* podelu Kipra na dve etnički homogene nezavisne države kao najgori mogući ishod pregovora sa njihovim turskim kolegama sa druge strane uz posedništvo UN.

Neki grčki analitičari takođe smatraju da dogovor o promeni granica između Kosova i Srbije može negativno uticati na perspektivu budućih odnosa Atine i Prištine. Ako Kosovo dobije međunarodno priznanje kao etnički homogenija država koja nema potrebu da dokazuje kredibilitet svog multietničkog karaktera, ono može potpasti pod uticaj Turske. Da bi se razumela ova strahovanja moramo uzeti u obzir veliku socijalnu distancu između grčkog naroda i naroda Kosova (Konstantinidis and Armakolas, 2014:11-22).

Konačno, ne bi trebalo da isključimo mogućnost da pregovori između dva predsednika, čak i ako se okončaju dogovorom, neće biti preneti u ratifikovani sporazum. Ovo se može dogoditi iz različitih razloga. Predsednik Tači nema autoritet ili legitimitet da predaje teritoriju Kosova. Srbija nije dala nikakav nagoveštaj da razmatra ideju predavanja svoje teritorije Kosovu. Referendumi u obe zemlje mogu da ne uspeju. Ustavne izmene, koje zahtevaju kvalifikovane većine u parlamentima, takođe mogu da ne uspeju. Međutim, sama rasprava o promeni granica je već stvorila nekakva očekivanja. Prema tome, postoje veliki izgledi da se negativne posledice povezane sa scenarijom razmene teritorija mogu ostvariti, bez obzira na to da li će sporazum na kraju stupiti na snagu.

3) Normalizacija odnosa kroz Briselski proces

U ovom scenariju dve zemlje će potpisati pravno-obavezujući sporazum kojim će Priština preuzeti obavezu da dodeli veća kolektivna prava etničkim Srbima koji žive na Kosovu, a Beograd će, više ili manje eksplicitno, priznati državnost Kosova.

Prednosti

Ovaj scenario je prvi izbor za sve zapadne zemlje, i priznavaoce i nepriznavaoce, pošto on ne bi suštinski uticao na teritorijalni status quo u regionu. Kosovska državnost će biti priznata prema principu *uti possidetis juris*, koji je princip običajnog međunarodnog prava koji propisuje da bi međunarodne granice novostvorenih država trebalo da budu njihove prethodne administrativne granice, koje su imale kao kolonije ili kao konstitutivni delovi federalnih država. To bi takođe bilo u saglasju sa odlukom MSP-a u vezi sa Kosovskom deklaracijom nezavisnosti i bilo bi u skladu sa svim mirovnim procesima u regionu, od Dejtonskog dogovora do Ohridskog sporazuma. Ne samo da su ovi procesi održavali nepovredivost bivših jugoslovenskih administrativnih granica, nego su takođe predviđali suštinska kolektivna prava za etničke grupe koje žive u ovim zemljama. Veoma je značajno da bi ovo rešenje bilo u saglasnosti sa Kosovskim mirovnim procesom, kako je on definisan od strane politikom UN „standardi pre statusa”, Ahtisarijevim planom i Briselskim sporazumom. Ova tri dokumenta su bez razlike štitila multietničnost Kosova, dajući manjinama suštinska kolektivna prava (Rossi, 2018). Prema tome, nade svih nacionalista u regionu koji su se zalagali za promenu granica duž etničkih linija bi se izjalovile.

Scenario za rešavanje konflikta koji nadgrađuje Briselski sporazum će takođe biti u saglasnosti sa evropskim vrednostima i normama, kao i sa uslovima za priključenje Evropskoj uniji. On će poštovati etničku različitost u regionu i staviće naglasak na životne uslove i prava Srba koji žive na Kosovu. On će takođe biti kompatibilan sa svim prethodno preduzetim naporima u regionu koji su promovisali etničko pomirenje i tranzicionu pravdu.

Normalizacija odnosa Kosova i Srbije u okviru pregovora uz posredništvo EU je scenario koji je za Grčku najpoželjniji. On nudi uklanjanje prepreka za grčku spoljnu politiku na Balkanu bez ugrožavanja teritorijalnog statusa quo u regionu.

Mogućnosti

Ovaj scenario rešenja konflikta koji se naslanja na Briselski sporazum nosi sve mogućnosti prethodno spomenute u okviru scenarija razmene teritorija. Grčka bi bila u mogućnosti da potpuno razvije svoje diplomatske i ekonomske odnose sa obe zemlje. Dodatno, EU integracije Srbije i Kosova bi napredovale, a pristupni pregovori bi se usredsredili na primenu demokratskih reformi. Štaviše, oslanjanje Srbije na Rusiju bi bilo umanjeno, a međunarodna zajednica bi mogla da dobije priliku da pomeri svoju pažnju na stabilizaciju Bosne.

Slabosti

Suprotno scenariju razmene teritorija, izgleda da normalizacija odnosa Kosova i Srbije u okviru Briselskog procesa nema bilo kakvih slabosti u pogledu regionalne bezbednosti. Time rečeno, trebalo bi da primimo k znanju da je najveća mana ovog scenarija ta da on do sada nije previše napredovao. Iako je EU stavila u pogon sve svoje poluge uticaja vezivanjem perspektive priključenja Srbije za odnose Beograda i Prištine, Srbija nije bila voljna da prizna državnost Kosova bez dobijanja nečega zauzvrat (pored, naravno, uspostavljanja Zajednice srpskih opština na Kosovu). Ipak, što duže ovi pregovori budu trajali, biće sve teže za obe strane da postignu sporazum i biće sve veći gubitak kredibiliteta i uticaja EU na region.

Opasnosti

Najveći izazov u ovakvom scenariju bi bila puna i funkcionalna integracija Severnog Kosova u državnu jurisdikciju Kosova. Ako se ovaj proces ne planira pažljivo, mogu buknući etničke tenzije usled akcija bilo koje od dve strane u sukobu. Rasprava o promeni granica je stvorila očekivanja na obema stranama, koja bi ostala neispunjena u scenariju o kome ovde raspravljamo. Drugim rečima, Srbi na Severu Kosova i Albanci na Jugu Srbije mogu postati manje kooperativni prilikom implementacije dogovora koji ne predviđa promenu granice.

Uzimajući u obzir da većina Srba ne odobrava priznanje Kosova od strane Srbije. Sporazum koji ne bi imao nikakve opipljive dobitke za Srbiju bi mogao da diskredituje Vučića i prouzrokuje političke nemire u zemlji. Ono što je ovde zabrinjavajuće nije to što bi režim u kome demokratija nazaduje mogao pasti, nego da bi njegov glavni izazivač najverovatnije mogao da dođe iz nacionalističkih i evroskeptičnih snaga, koje bi mogle pokušati da profitiraju na nečemu što bi one predstavljale kao nacionalnu izdaju. Tako bi priključenje Srbije Evropskoj uniji i njena politička stabilnost mogli biti u opasnosti.

Zaključci

Sva tri scenarija ishoda pojedinih politika nose sa sobom nezanemarljive prednosti. Međutim, u smislu pretnje regionalnoj bezbednosti, oni se jasno mogu postaviti u pravilan niz. Scenario normalizacije odnosa Kosova i Srbije pod Briselskim sporazumom je najmanje opasna po teritorijalni status quo u regionu. On nadgrađuje sve prethodne međunarodne napore da se stabilizuje Balkan i u saglasnosti je sa perspektivom pristupanja regiona Evropskoj uniji. Njegova glavna mana je što pretpostavlja ustupke koje je Beograd bio nevoljan da učini.

U teoriji, drugi najbolji scenario bi trebalo da bude sporazum koji bi se ticao neke vrste promene granica koji bi čudotvorno izbegao stvaranje bilo kakvog predsedana u regionu. Ovakav politički ishod pobira manje ili više implicitne pristanke Sjedinjenih Država, Rusije, institucija EU i nekih država, kao što je Grčka. Glavna prednost ovog scenarija je da se takav sporazum čini dostižnim. Međutim, kao što je ova studija pokazala, niko ne može da potpuno garantuje da scenario razmene teritorija ne bi bio iskorišćen kao predsedan na nekom drugom mestu. Ako bi se

to dogodilo, to bi onda postao najopasniji scenario, koji bi mogao da ozbiljno destabilizuje ceo region.

Status quo se čini manje opasnim političkim ishodom u poređenju sa scenarijom razmene teritorija koji bi služio kao presedan za region. Iako zamrznuti konflikt u vezi sa Kosovom stoji kao prepreka pristupanju EU za obe zemlje, on ne predstavlja trenutnu bezbednosnu pretnju za region. Budimo uvereni, status quo nije održiv na dugi rok i ne može se isključiti mogućnost da će bilo koja od strana postati nestrpljiva i pokušati da nametne svoju volju svršenim činom. Ipak, ne postojanje dogovora može biti poželjnije od lošeg dogovora na Balkanu.

Da zaključimo, iako nijedan od scenarija odnosa Kosova i Srbije nije potpuno lišen rizika, među njima postoje приметne varijacije u prednostima i manama.

Nikolaos Tzifakis

Vanredni profesor međunarodnih odnosa, Odeljenje za političke nauke i međunarodne odnose, Univerzitet Peloponeza; član „Balkans in Europe Policy Advisory Group” (BiEPAG).

Literatura

Armakolas, I. (2017). Greece. In J. Ker-Lindsay and I. Armakolas (eds), *Lack of Engagement: Surveying the Spectrum of EU Member State Policies Towards Kosovo*. Pristina: Kosovo Foundation for Open Society, pp. 29-33.

Bildt, C., Ashdown, P., and Schwarz-Schilling, C. (2018). Kosovo/Serbia swap. 29 August, <http://paddyashdown.co.uk/articles/index.php/2018/08/29/kosovoserbia-swap/>.

European Commission (2018). *Kosovo* 2018 Report*. COM(2018) 450 final, Strasburg, 17 April.

Hellenic Ministry of Foreign Affairs (n.d.). Greece's bilateral relations: Kosovo*, <https://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/pristina/>.

Hellenic Ministry of Foreign Affairs (2018). Η ελληνική εξωτερική πολιτική εστιάζει σε τρεις βασικούς τομείς: Την Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. 20 September, <https://government.gov.gr/elliniki-exoteriki-politiki-estiazise-tris-vasikous-tomis-tin-evropi-ta-vaalkania-ke-tin-anatoliki-mesogio/>.

ICJ (2010). *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2010. 22 July.

Kathimerini (2018). Τσίπρας: Θα χαιρετίζαμε μία συμφωνία ανάμεσα στη Σερβία και το Κόσοβο. 9 September, <http://www.kathimerini.gr/983995/article/epikairothta/politikh/tsipras-8a-xairetizame-mia-symfwnia-anamesa-sth-servia-kai-to-kosovo>.

Konstantinidis, I. and Armakolas, I. (2014). How Greeks View Kosovo: The Findings of a Public Opinion Survey. In I. Konstantinidis et al., *Being Greek, Being Kosovar...A report on mutual perceptions*. Pristina: Kosovo Foundation for Open Society, pp. 11-34.

Panagiotou, R. and Tzifakis, N. (2019). Ο μεταβαλλόμενος ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια: Μεταξύ απομόνωσης και ρόλου πρωτοστάτη. In P. Tsakonas et al. (eds), *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*. Athens: Papazisis Publishers, forthcoming.

Phillips, D. L. (2018). Kosovo's Partition is a Dangerous Solution. *Balkan Insight*, 8 August, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-s-partition-is-a-dangerous-solution-08-07-2018>.

Rossi, A. (2018). A land swap between Kosovo and Serbia would be deeply problematic – and potentially dangerous. *LSE EUROPP Blog*, 17 August, <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2018/08/17/a-land-swap-between-kosovo-and-serbia-would-be-deeply-problematic-and-potentially-dangerous/>